

Kiss Gábor

POLITIKUS SZÜLETIK

Deák Ferenc országgyűlési levelei

1833-1834

Az első független, felelős magyar kormány igazságügy minisztere, az áprilisi törvények formába öntésekor Batthyány Lajos miniszterelnök legfőbb támasza Deák Ferenc. E magas méltósághoz, politikusi pályafutásának egyik csúcspontjához azonban hosszú, küzdelmekkel és buktatókkal tarkított úton jutott el. A 45. évében járó Deák éppen tizenöt esztendővel azelőtt, 1833 tavaszán kapcsolódott az országgyűlés munkájába, Zala megye követeként. Pályakezdesének időszakából származik az a tizenhárom - egy kivételével eddig még publikálatlan - levél, melyet most Sándor Pál válogatásában és Molnár András szerkesztésében a Zala Megyei Levéltár karcsú kötetbe rendezve megjelentetett,

A levelek címzettje - és ennek különösen nagy jelentősége van - Deák sógora, Oszterhueber József pusztaszentlászlói birtokos; a levelek hangvétele meleg, baráti, mondhatni szeretetteljes. Ezen nincs is mit csodálkozni: közsímet, hogy a Deák családban az édesanya halála, mely a kis Ferenc születésekor történt, nagy megrázkódtatást okozott; az apa meghasonlott, búskomor lett és Őt év múlva meg is halt. A négy testvér azonban nagyon szerette egymást - Antal gyámja lett a kis Ferkónak, Klára pedig anyjaként nevelte. Az Őt feleségül vevő Oszterhueber József szépen beilleszkedett a családba, és mind Antalnak, mind Ferencnek bizalmasává vált; mindketten leveleztek is vele.

Felvetődik persze, hogy ezek a magánlevelek vajon miért kíváncsnak a nyilvánosság elé, miért olyan fontosak a késői kor olvasói számára? A levelek olvasgatása, tartalmuk megismerése után kaphatunk választ e kérdésre: e magánlevélnek „álcázott” iratok a legszélesebben vett közügy, a haza, a reformok ügyében íródtak - és az sem véletlen, hogy éppen Oszterhueber Józsefnek címezte őket Deák Ferenc.

A fiatal politikus - aki tulajdonképpen akarata ellenére, Antal bátyja lemondása után, de annak ajánlására került az országgyűlésbe - széles körű ismeretekkel, nagy tárgyi tudással és munkabírással, de kevés gyakorlati tapasztalattal kezdte meg hónapjai tevékenységét; nagyon gyorsan rá kellett jönnie azonban, hogy a sok évszázados gyakorlat, a vármegyei *követutasításokon* alapuló törvényhozás nem csak idejét múlta, egyenesen kerékkötője a törvényalkotói munkának. A követek ugyanis nem a saját véleményüket képviselték, hanem a vármegye közönségének (többség) álláspontját: ez azonban a reformviták közepette mind több problémát okozott. Egyrészt nem volt mindenre utasítás - ilyenkor staféta ment haza, újabb diszpozíciókért; máskor a két követ a meggyőződését követve, egymásnak is ellentmondva szavazott, amely így érvénytelenné vált; előfordult - mint Kőlcsey Ferenc esetében is - hogy a megye az utasítást megváltoztatta, és a más meggyőződésű követnek le kellett mondanai. Maga Deák is került ilyen csapdába az egyházügyi vitában; mindezeket érzékelve választotta azt a taktikát, hogy részletes leveleket írt legbizalmasabb barátjának és rokonának, melyben szájbarágós alaposággal tájékoztatta Őt a lefolytatott vitákról, az egyes törvényjavaslatok állásáról, a további teendőkről - egyúttal arra is ösztönözte, hogy az ő álláspontját képviselje a megyegyűlésben, és eszközöljön ki számára olyan követutasításokat, kiegészítéseket, melyek alapján a reformok ugye az országgyűlésben előbbre vihető. Hogy Oszterhueber jól játszotta a médium szerepét, arra bizonyíték az a számtalan pótutasítás, melyet a harmincas évek második felében Zala megye Pozsonyba küldött - és bizonyíték Deák országgyűlést szerezése, melynek során hamar nagy hírnévre és befolyásra tett szert. Meg kell említenünk azt is, hogy Deák magának a követutasításnak a jelegét is meg akarta változtatni, szintén a politikus mozgásszabadsága érdekében: a pontos és részletes utasítás helyett *elvi állásfoglalást* javasolt a követekhez eljuttatni, mert mint írja „...*valóban nevetséges, midőn az utasításoknak minden apróságokra kiereszkedő tartalma által megkötött követek figyelmet nem érdemlő csekélységekért kénytelenek küzdeni, s egy et, egy, adeoque, vagy tizenöt nap helyett 14 napi határidő felett, két napi tanácskozás után voksolás határoz.*”

Tanulságos olvasmány a levelek lapozgatása abból a szempontból is, hogy belülről láttatják az országgyűlés működési mechanizmusát; nyomon követhető, ahogy a javaslatok készülnek, vitára kerülnek, alótábláról felsőtáblára, felsőtábláról a királyi udvarhoz, és megint vissza vándorolnak - és múlik az idő, és látszólag alig történik valami; bizony a mai törvényalkotási tempó mellett kétségbeesetten lassúnak és nyögvenyúlónak tetszik az akkori idő országgyűlési munkája. Deák szívóssága, kitartó megoldáskeresése, a legkisebb előnyök kihasználásának képessége ezért lehetett kedvező a reformerek számára: nem lehetett kifárasztani, elkedvetleníteni, mert munkabírása és a napi kicsinyiségek felülemelkedő humora átsegítették a nehézségeken. Az a sajnálatos tény, hogy nem volt

saját családja, itt előnyére vált; a birtokon Antal gazdálkodott, más nem várta otthon, így annyi időt tudott Pozsonyban tölteni, amennyit csak kellett. Fel tudott készülni az ülésekre, olvasott, tájékozódott, részt vehetett minden lényeges összejövetelen. Mindent tudott, mindent látott, minderről megvolt a véleménye - s ezt a maga csípős, ironikus stílusában ki is mondta.

A levelek - a sok jogi fejtegetés miatt - nem képeznek könnyű olvasmányt; de ellenállhatatlanul tori át szövegüket Deák humora, élvezetes stílusa. Nem kíméli a külsőségekkel takarózó főrendeket, mágnásokat, vaskalapos főpapokat, de a reformok elodázásán munkálkodó kormánytisztviselőket sem. Értesülünk a „pór módjára” Összeverekedő bihari és beregi alispánok afférjáról, a báródsági oláh nemeselek becsapásáról a követválasztás alkalmával. Ehhez a következő kommentárt fűzte: „*Úgy látom, Biharban Csányi Laci is tanulhatna Tiszválasztási fogásokat.*” Más helyen - az országgyűlés beláthatatlan végére utalva - így sóhajt fel: „*Sajnálom, hogy új házodat, ha el készül, nem láthatom, mire mi Posonból megszabadulunk, nem kétlem, öszeve dül, mint a Magyaródi akol...*” Magával Oszterhueberrel is többször tréfálkozik: egy helyütt - annak valamilyen morgolódására - így reflektál: „*...azt írod: hogy mi itt a Haza Attyai vagyunk, mivel pedig Te a Haza hiv fija vagy, onokámnak kell lenned, s enyelgésemet, mint öreg atyádól el fogadnod.*”

Sokat lehetne még idézni e levelekből, de talán ennyi is elég kedvcsinálónak, hogy az olvasó kézbe vegye e kis könyvecskét. Várjuk a beharangozott folytatást, Deák országgyűlési leveleinek további kiadását, hogy a pátoszba merevült történelmi alak árnyképe megül feltűnően az igazi, emberi és politikusi arcokéja. Így kerülhetünk igazán közel hozzá, és így értékelhetjük igazán tevékenységét, melyet a haza ügyében kifejtett. Így lehet újra kortársunk Deák Ferenc.

Kerék Imre

MÁRIA-BÁNAT

Katona Judit verseiről

Hatodik verseskötete Katona Juditnak az emberi árvaságot, szomorúságot sugalló című *Mária-bánat*. Ha jól emlékszem, a hetvenes évek vége felé találkoztam először verseivel különböző napilapokban, legtöbbször talán a Népszavában, a Magyar Nemzetben, és másutt is. Már akkor meglepett közvetlen hangvételével, a tradicionális, többnyire rímes, kötött versformákat nemcsak fölünyes biztonsággal kezelő szerkesztésmódjával, hanem e formák fegyveremre szorító keretei között az általa megélt nehéz élet és sors élményeinek hitelesen korszerű költői megfogalmazásával. Rokonszenvesnek tűnt számomra lírája azért is, mert több, rokon utat járó korabeli költőtársához hasonlóan szemléletesen bizonyította, hogy nem szükséges a gyorsan fel- és eltűnő költői divatokhoz igazodni ahhoz, hogy korszerű (vagy nevezzzük modern jelzővel akár, egyre megy) költészetet művelhessen, igazán mai tartalmakat önthessen formába a költő. Különösképp nincs szüksége *erre*, ha olyan karakteres, nem hajlíthatóan etikus tartású egyéniség, mint Katona Judit, aki gyerekkorától (édesanyja korai elvesztésekor nevelőszülőknél és nevelőotthonokban telt gyermekkor élményeivel) ugyancsak megtapasztalhatta az árvaságra jutottság, az örökös hiányérzet, az emberi fájdalom és szenvedés pokolbugyrait, akárcsak egyik - talán legfőbb mintaképe, Ösztönzője - a lelencsors megaláztatásait is elszenvedett József Attila. Katona Judit költészete azonban nem pusztán a személyes hányattatások, keservek megélése révén érintkezik a nagy elődével, erőteljesen hatott rá annak mélyeséges együttérzése, részvéte a szegények, az élet kivetettjei, a „megaláztatottak és megszorítottak” sorsa iránt, az értük érzett felelősség vállalása, a sorsukon való jobbítás akarása a költői szó erejével, pörölvé értük, zsigerekig hatóan azonosulva velük, igaz, mindebben kapott bőven ösztönzést más nagy költőktől is: Rilkéitől, Kosztolányitól és a szeretett Juhász Gyulától. Utóbbival rokonítja verseinek többnyire elégikus, olykor tragikusán fájdalmas hangszereisége is, amellelt, hogy a magyar bánat nagy költőjére utal vissza szociális érzékenysége, elkötelezettsége, a mai kornak és társadalomnak ellentmondásoktól feszülő világunknak hasonló szemlélete, amit fennköltebb szóval nevezhetnénk akár költői világképnek is. A posztmodern semmitmondás, a „könnyű sekélyesség” évadában Katona Judit költészete ekképp lehet eredeti és modern. A látszólag hagyományos formák és a nagyonis mai mondandó közti feszítőerő révén. Azért mondom látszólag hagyományos formákat itt, mert hiszen a költészetünket sok tekintetben megújító József Attila pl. nemcsakahogy bőven él velük, hanem kései lírájának jellegzetesebb nagy opusai nagyon is tradicionális módon kötöttek, a végső egyszerűségig csupaszítottak. Azonban ezek a tradicionális módon

felépített versszerkezetek nem nélkülözik a modern költői képalkotó technika vívmányainak felhasználását, a merész metaforák, sokágú asszociációk, újszerű szókapcsolások alkalmazását, ami által a verszöveg sűrítetten tömörre, feszessé válik (ellentétben a mai ún. posztmodern szövegek laza, szerkesztetlen szóhalmozásaival, sekélyes, többnyire a szűkös privátszféra élménykörére szorítkozó „üzeneteivel,” nem egyszer nagyon mondó, sokkoló hatásúnak szánt, valójában üres blöffölésével.)

A fentebb mondottak igazolásul hadd idézzem egészében éppen megmunkált, szorongató hitelességű szonettet, napiaink korérésének ezt a jellegzetes lenyomatát:

*Én ott élek, hol sok még a szegény,
és éjszakánként reszket a szegényebb.
Itt éhség gubbaszt, a nők koravének,
és jó szívükben alig van remény.*

*Itt utcseprő jár a ház előtt,
és guberálók járnak a kukára.
Itt részeg ordít védtelen virágra
és fák lelkére, mely tegnap kidőlt.*

*Már jönnek halkan, szűk zugot keresnek
a havas esték, kabátjuk suhog.
Ránksapódnak a nehéz vaskapuk*

*s mert olyan régen nem kapnak kegyelmet,
anyák ácsolnak nehéz tölgykeresztet:
majd ott függ rajtuk szép Krisztus-fiuk.*

Az idézett szonett ugyancsak megragadó, mély együttérzésre-hangoló ikerdarabja a hasonló formában íródott *Ének a szegényekért*. Nemzedékünk gyermekeveinek elrontottságát, a szegénység „pléhbögréinek zörgését”, az elsikkasztott ifúságot, mellyel „még tartoznak nekünk”, panaszoja fel szinte szociografiai hitelességgel, semmit sem szépítve a társadalmi valóság pörén bemutatott tényein, amelyek éppen konkrét, szinte tapintható voltakban vérlázítóak igazán. (*Adalék életrajzomhoz*).

Keserűen-bölcs rezignáció hatja át egy másik szép darabját a kötetnek, a saját emberi élettörténeit és a mindenkori költőisorsó fájdalmát tömören összegező *Számadást*:

*Én már régóta nem csatázom
senki miatt és senkivel.
Körbefutottam rég halálom
a lét nagy keresztjeivel.*

*Am sokan halkan rámköszönek.
Költő, motyogják. Senki se.
Nincs, ki szárnyait megragadja
s fények fészkebe fölvigye.*

Másutt az élet viszontagságai közepett a választott társában oltalmat remélő és találó ember töretlen bizalma vegyül az elmúlás mind szorongatóbb sejtelmeivel:

*Eleitől fogva tebenned
bíztam és bízom mindörökké,
révészünk vár, a gyors idő,
csillaggá válunk s őszi köddé.
(Húsz év után)*

A kötet egészén átvonulnak szinte az olyan emlékezetes, ihletett opusok, melyekben a költőnő kendőzetlen nyíltsággal és Önérzettel vallja meg magyarságélményét, emlékeztet nemzetünk tragikus sorsfordulóira. (*A 2. magyar hadsereg emlékére, Inkvizíció, Siratófalnál. Senki földjén, Vízió*) Magyarságélménye azonban nem zárja ki másféle népek, sorsok tragikumának mélyes átérzését, mint a „húszezer lengyel fiú s lányka” holiteste fölött virrasztó költő tünődésében, a gyermekek sorsán, akik sárga csillaggal megjelölten „megkínzottan mentek halálba”. (*Lódzsi mementó*)

Ki kell még emelnünk a költőnő bensőségesen gyöngéd, meghitt hangú családlírájának néhány olyan dalszerűen közvetlen, néhol biblikus ihletettséggel fordulatokkal ékített darabját, melyeket gyermekiról, unokáiról írt, s melyeket - hely híján, sajnos itt nem idézhetek egészében, néhány kiragadott sor pedig aligha érzékeltetheti egyszerű szépségüket - így csak címük alapján ajánlok az olvasó figyelmébe. (*Hajában bujdosó, Válozat gyermekdalra, Varázslat*)

S végül egy olyan verset említenék, mely a legemlékezetesebb hatást tette rám a kötetből, a *Kálvária* címűt. Emberi sorsról, létről és múlandóságról, a szeretet halálon túl is sugárzó erejéről mond el benne időálló érvényű, tömör versmondatokat költője. Akinek kívánom, hogy legyen ereje, elegendő hite és kitartása hozzá, hogy a felsoroltakhoz, idézettekhez hasonlókkal lephesse meg a költészete iránt érdeklődő olvasókat.

SZERZŐINK

Ács József költő, kritikus - Budapest
Bacsa Gábor hadtörténész - Nagykanizsa
Beke György író - Budapest
Béres Katalin levéltáros - Zalaegerszeg
Bisztray Ádám költő - Budapest
Borbás György tanár - Zalaegerszeg
Büki Erzsébet tanár - Nagykanizsa
Csikány Tamás hadtörténész - Budapest
Fábián László író, költő - Budapest
Galambosi László költő - Pécs
Hermann Róbert hadtörténész - Budapest
Horváth György tanár - Nagykanizsa
Horváth László régész - Nagykanizsa
Kapiller Imre levéltáros - Zalaegerszeg
Kelemen Lajos költő - Kaposvár
Kerecsényi Edit néprajzkutató - Nagykanizsa

Kerék Imre költő, kritikus - Sopron
Kiss Gábor könyvtáros - Zalaegerszeg
Makay Ida költő - Véménd
Márfi Ibolya tanár - Eszteregnye
Megyeri Anna muzeológus - Zalaegerszeg
Molnár András levéltáros - Zalaegerszeg
Morvay Gyula/1905-1998/
Sándor János író, rendező - Szeged
Somogyi Győző festőművész - Salföld
Szapudi András író - Siófok
Tar Ferenc történész - Keszthely
Tornai József költő - Budapest
Váczi Jépoint Tamás grafikus, író - Budapest
Vajda Lászlóné tanár - Zalaegerszeg
Zakar Péter főiskolai tanár - Szeged

Merkit a fálkál a bíis ísai saíl....

Bíisít a fálkál a bíis ísai saíl,
Málkán bessilget, nem hallhatni mag;
Vajon mit mond merít? beszédire
A fáik merengve várrák fejéret.
De íest kövél van az ídó, nyugtóróm
A pamlagon végig kényelmesen...
Néblemre hájtvá fejéskéjéit, alszik
Kis feleségem mélyen, esendesen.

Egyik kesembem ídes skendegüm
Meli dedem hullámxi kebele,
Márik kesembem imakönyvem: a
Skabattájhatonik történeti!
Minden betérje ústörös villagként
Nyugal kesembül magas lehelmen...
Néblemre hájtvá fejéskéjéit, alszik
Kis feleségem mélyen, esendesen.

A nagy esaláostor kenget tizedet
A szamotrit megrüni, skolganipa,
Ei a skabattáj? egyet mosolyog,
I mind, a hi hiva, a kesembem lips,
I írette, mint a skíp tyángját vinygót,
Sebet, halált olly jó kedvel veszem...
Néblemre hájtvá fejéskéjéit, alszik
Kis feleségem mélyen, esendesen.

Mány drájo ílet hullt már íted el,
Oh skend skabattáj! ei mi hasena van?
De lesz, ha nincs, tiéd a diadal
Skajd a csatásutóvívban,
I halottaidívt boffnut is fogos állni,
I a boffnuállás rettentő kálsem!...
Néblemre hájtvá fejéskéjéit, alszik
Kis feleségem mélyen, esendesen.

Vérgaróváura leng stótkem el,
A jövendő kor jelenészi;
Saját vérvét thrába félnek bé
A skabattájgnak ellenségei!...
Egy kis mennydörgés skínku dobogása,
I villámok félnek álltal fejemen,
I Néblemre hájtvá fejéskéjéit, alszik
Kis feleségem mélyen, esendesen.

(Koltó.)

PANNON LŰKÖK

Kulturális folyóirat

KÖVETKEZŐ SZÁMUNK TARTALMÁBÓL

Balajthy Ferenc, Batári Gábor, Csernák Árpád, Jász Attila, Karáth Anita, Lászlóffy Csaba, Nagy Cili, Németh J. Attila, Nyírfalvi Károly és Tomkiss Tamás versei * Novák Valentin és Váczy Jépoint Tamás szépprózája * Ébert Tibor: A szerelő * Fábián László, Görömbei András, Kovács Sándor Iván, Roaznovszky Mihály és Szajbély Mihály tanulmánya * Beszélgetés Kabdebó Tamással * Cserép Csaba: Kocsmapszichiátria - Ezredvégi történetek * Gácsi Mihály művészete * N. László Endre a Dráva aranyosói * Malmok Zalában * Lucien Hervé fotói * Szemle

1998

Ára: 120 Ft